

Beleidsbrief

Ouderen aan het roer

Reablement voor een toekomstbestendige ouderenzorg

Met het **WOZO-programma** kreeg reablement in 2022 nationale erkenning als een belangrijk middel om de zelfredzaamheid van ouderen te bevorderen. Uitgaan van wat cliënten nog zelf kunnen (leren) is een belangrijke bouwsteen van het Generiek Kompas, dat op 1 juli 2024 is opgenomen in het Register van het Zorginstituut.

Het recent gepubliceerde *Hoofdpijnenakkoord Ouderenzorg* sluit hierbij aan en onderstreept dat het stimuleren van zelfredzaamheid een cruciale bijdrage levert aan goede ouderenzorg. Het behouden en opnieuw aanleren van vaardigheden kan helpen om de langdurige inzet van professionele zorg en ondersteuning te voorkomen of uit te stellen. Deze benadering past direct binnen het transitiedoel van de overheid. Reablement geeft op concrete wijze invulling aan deze nieuwe standaard in denken en handelen binnen de ouderenzorg. Eerder onderzoek, onder andere binnen het *ZonMw-programma Reablement*, laat veelbelovende resultaten zien, maar maakt tegelijkertijd duidelijk dat reablement in Nederland nog onvoldoende is ingebed in de samenleving, het onderwijs en het zorgstelsel. Daardoor bestaat het risico dat reablement een tijdelijke in plaats van een duurzame oplossing wordt.

Wat is reablement?

De doelen van reablement zijn het versterken van eigen regie en kracht, het vergroten van zelfredzaamheid in dagelijkse en andere betekenisvolle activiteiten, het bevorderen van sociaalmaatschappelijke participatie, en het verbeteren van de kwaliteit van bestaan, waardoor het uiteindelijk bijdraagt aan passende zorg en minder druk op professionele zorg en ondersteuning.

Reablement is zowel een gedachtegoed als een interventie en kenmerkt zich door het bieden van integrale, persoonsgerichte en holistische zorg en ondersteuning. Het gedachtegoed wordt vaak vertaald in interventieprogramma's om de noodzakelijke cultuurverandering in de ouderenzorg te faciliteren.

Volgens de nationale definitie van reablement¹ en de uitgangspunten van I-MANAGE² is reablement bedoeld voor iedereen met een zorg-, ondersteunings- of welzijnsvraag. Het wordt uitgevoerd door een interdisciplinair team, in samenwerking met de persoon zelf en diens sociaal netwerk. Reablement is tijdelijk van aard, start met een brede vraagverheldering en richt zich op doelen en interventies die aansluiten bij de persoonlijke situatie.

Ik ben wakker geschud.
Er is zo veel mogelijk,
waardoor mijn man en
ik samen thuis kunnen
blijven wonen. De zon
schijnt weer in mijn leven.

cliënt

Van internationaal voorbeeld naar Nederlandse praktijk

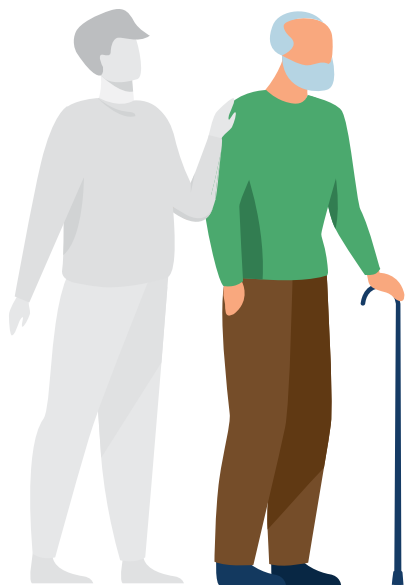
In landen als Denemarken, Nieuw-Zeeland en Australië is reablement succesvol opgenomen in het zorgstelsel, met betere cliëntenuitkomsten en aantoonbare kostenbesparingen. In Nederland deed reablement in 2014 zijn intrede met de ontwikkeling en evaluatie van het Blijf Actief Thuis-programma³. Sindsdien zijn diverse initiatieven ontstaan, variërend van programma's die het gedachtegoed van reablement bevorderen – zoals het bewezen effectieve ZELF-programma⁴ – tot interventieprogramma's zoals Langer Actief Thuis, Langer Vitaal Thuis, ZELFSterk en Tijdelijke Interventie Thuis.⁵

Wat levert reablement op?

- In de regio West- en Midden-Brabant hebben ruim 1000 cliënten deelgenomen aan het Langer Actief Thuis programma, waarvan ruim de helft na afronding van het programma weer zelfstandig was en bijna een kwart van de cliënten minder zorg nodig had.
- In pilotstudies bij Mijzo, Cicero en Samen zijn significante en klinisch relevante verbeteringen zichtbaar met betrekking tot de doelen die door cliënten gesteld zijn.
- Uit een gerandomiseerde studie blijkt dat zorgprofessionals die getraind zijn in het gedachtegoed van reablement hun cliënten meer stimuleren om actief te participeren in dagelijkse activiteiten dan niet getrainde zorgprofessionals, met blijvende effecten na 3 maanden.
- Verpleeghuisbewoners die op een afdeling woonden waar het ZELF-programma geïmplementeerd werd, maakten gedurende een periode van 6 maanden €584 minder kosten dan verpleeghuisbewoners in de controlegroep; er is een hoge kans op kosteneffectiviteit.
- Gemeente Kerkrade, MeanderGroep en drie andere aanbieders Hulp bij het Huishouden toonden aan dat reablement bij 393 cliënten leidde tot 17% minder huishoudelijke ondersteuning én hogere klanttevredenheid.

Bovendien wordt reablement door ouderen, naasten en professionals gewaardeerd, de citaten in dit document onderbouwen dit.

“

(Zelf)vertrouwen is heel belangrijk. Al met lichte ondersteuning krijgen cliënten hun vertrouwen (terug) om dingen zelf te doen.

verpleegkundige

”

“

Ik heb mijn vrijheid weer teruggekregen nu ik zelf kan bepalen wanneer ik ga douchen.

cliënt

”

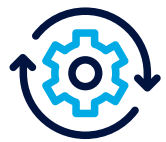
“

Het is nog steeds veel, maar ik kan de dingen steeds beter loslaten.

mantelzorger

”

Wat is nodig voor een duurzame implementatie?

Uit een nationaal implementatieonderzoek blijkt dat met name systemische factoren de zorg op basis van de wensen en behoeften van de cliënt belemmeren en de opschaling van reablement tegenhouden.^{2 3}

Om reablement duurzaam in Nederland te kunnen aanbieden worden **drie kernaanbevelingen** gedaan:

- 1 Bevorderen van een cultuurverandering in de maatschappij**
Om reablement succesvol te kunnen invoeren in Nederland, is een positieve maatschappelijke houding essentieel. Reablement wordt nu nog te vaak geassocieerd met bezuinigingen, wat begrijpelijke weerstand oproept bij cliënten, naasten en professionals. Daarom wordt aanbevolen een landelijke campagne te ontwikkelen die het echte verhaal vertelt: hoe reablement ouderen ondersteunt in het (her)vinden van hun eigen regie en kracht, hun zelfredzaamheid vergroot in dagelijkse en betekenisvolle activiteiten, sociale participatie bevordert en zo bijdraagt aan een betere kwaliteit van bestaan. Deze campagne moet bijdragen aan een bredere cultuurverandering: van 'recht op zorg' naar 'recht op een zelfstandig leven', ondersteund door bevindingen uit eerder onderzoek naar reablement en de beleving daarvan.
- 2 Radicale veranderingen in zorg en welzijn**
Reablement vraagt om een holistische en interdisciplinaire benadering, waarbij zorgprofessionals, het sociaal domein en sociale netwerken nauw samenwerken. In de praktijk betekent dit dat professionals andere competenties en rollen nodig hebben dan zij wellicht gewend zijn – denk aan het stimuleren van eigen regie in plaats van het overnemen van zorg of het werken als reablement-assistent. Opleidingen spelen hierbij een sleutelrol en dienen hun curricula aan te passen zodat toekomstige professionals beschikken over de juiste competenties om met dit gedachtegoed aan de slag te gaan. Bovendien ondersteunt het implementeren van

wetenschappelijk onderbouwde (interventie-)programma's professionals om het gedachtegoed van reablement daadwerkelijk toe te passen en duurzaam te verankeren in de praktijk. Scholing alleen is daarbij niet toereikend. Daarnaast is faciliterend leiderschap van groot belang. Organisaties en het bredere systeem – zowel in de zorg als in het sociaal domein – moeten randvoorwaarden creëren die professionals in staat stellen om volgens de principes van reablement te werken.

- 3 Ondersteunende organisatie en financiering**
Het wordt aanbevolen om reablement standaard aan te bieden als voorliggende interventie vóórdat iemand in aanmerking komt voor langdurige zorg of ondersteuning, tenzij sprake is van een enkelvoudige of kortdurende hulpvraag. Echter om reablement duurzaam te kunnen invoeren, is een fundamentele herziening nodig van hoe zorg en ondersteuning in Nederland worden georganiseerd en gefinancierd. Het huidige stelsel is sterk gefragmenteerd en richt zich voornamelijk op het vergoeden van geleverde zorg. Een verschuiving is nodig naar een integraal model dat preventie stimuleert en ruimte biedt voor het afbouwen van zorg waar dat verantwoord kan. Dit vraagt om domeinoverstijgende financiering op basis van cliëntenkenmerken (bijvoorbeeld via een case-mix model), waarin samenwerking tussen zorg en het sociaal domein wordt bevordert en uitkomsten voor cliënten centraal staan. Zolang dit nieuwe financieringsmodel nog niet is gerealiseerd, wordt aanbevolen om een experimentele bekostigingsregeling in te voeren voor onder meer de inzet van professionals voor deze samenwerking met een looptijd van ten minste vijf jaar, waar tevens budget wordt vrijgemaakt voor aanvullend onderzoek. Dit geeft zorg- en welzijnsaanbieders de gelegenheid om samen met kennisinstituten de langetermijneffecten en werkingsmechanismen van reablement te onderzoeken en de randvoorwaarden voor landelijke opschaling in beeld te brengen.

“ Als professionals hebben wij ook baat bij deze manier van werken. Ik merk dat de lijntjes korter zijn geworden. We werken minder op eilandjes, maar staan schouder aan schouder om de cliënt zo veilig en zelfstandig mogelijk thuis te laten wonen.

ergotherapeut ”

Conclusie

Reablement biedt een perspectief op toekomstbestendige ouderenzorg waarin eigen regie, zelfredzaamheid en kwaliteit van bestaan centraal staan. De eerste resultaten in Nederland zijn veelbelovend, maar duurzame implementatie vraagt om lef en gezamenlijke actie. Alleen met een brede cultuurverandering, versterking van professionele competenties, interprofessionele samenwerking en passende domeinoverstijgende financiering, kan reablement structureel worden verankerd. De tijd om in beweging te komen is nu!

Vragen

Bij vragen kunt u contact opnemen met Silke Metzelthin

s.metzeltin@maastrichtuniversity.nl

Kleine stapjes een groot verschil. Als de persoonlijke verzorging of de dagelijkse bezigheden weer lukken, geeft dat vaak een enorme stimulans, zowel fysiek als mentaal.

wijkverpleegkundige ”

Het werkproces moet geborgd zijn, met het werkproces borg je ook het gedachtegoed.

wijkverpleegkundige ”

Door reablement ben ik anders gaan denken, heb ik haar ook anders benaderd en wat zie je gebeuren? Mevrouw kan een hele hoop dingen toch weer zelf. Haar kast stoffen, de tafel afnemen met een doekje. Ze is een heel stuk vrolijker, zegt ook niet meer ‘ik wil dood’. Ze gaat nu ook twee keer per week naar de dagopvang. Dus je ziet dat ze door reablement op bijna alle vlakken vooruit is gegaan.

medewerker hulp bij het huishouden ”

Referenties

- Buma, L. E. (2025). Reablement and the philosophy's goal: Paving the way for reablement in the Netherlands using global insights [Doctoral thesis, Maastricht University]. Maastricht University. <https://doi.org/10.26481/dis.202505271b>
- Mouchaers, I. (2024). Managing everyday life: Exploring the essential components of reablement and user experiences [Doctoral thesis, Maastricht University, KU Leuven]. Maastricht University. <https://doi.org/10.26481/dis.20240913im>
- Rooijackers, T. H. (2022). Supporting older adults to STAY ACTIVE AT HOME: Process, effect and economic evaluation of a reablement training program for homecare staff [Doctoral thesis, Maastricht University]. Maastricht University. <https://doi.org/10.26481/dis.20220914tr>
- Vluggen, S., de Man-van Ginkel, J., van Breukelen, G., Bleijlevens, M., Zwakhalen, S., Huisman-de Waal, G., & Metzelthin, S. (2024). Effectiveness of the 'SELF-program' on nurses' activity encouragement behavior and nursing home resident's ADL self-reliance: A cluster-randomized trial. International Journal of Nursing Studies, 160, 104914. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2024.104914>
- Metzelthin, S., Buma, L., Vluggen, S., Satink, T., Graff, M., Mouchaers, I., Rooijackers, T., van Rossum, E., Verbeek, H., & Zwakhalen, S. (2024). TVZ-dossier Reablement: Innovatieve benadering ouderenzorg. TVZ – Verpleegkunde in praktijk en wetenschap. <https://www.tvzdirect.nl/thema/reablement>

